

**”AIVAN TAVALLINEN SUOMALAIS-
NUORI?”**

**- NUORTEN MUSLIMIMAAHANMUUTTAJIEN
PSYKOLOGINEN HYVINVOINTI SEKÄ
KANSALLINEN JA USKONNOLLINEN IDENTITEETTI**

Teemu Pauha
Psykologian laitos
Jyväskylän yliopisto
Pro gradu -tutkielma
Toukokuu 2010

TIIVISTELMÄ

"Aivan tavallinen suomalaisnuori?" - nuorten muslimimaahanmuuttajien psykologinen hyvinvointi sekä kansallinen ja uskonnollinen identiteetti

Tekijä: Teemu Pauha

Ohjaaja: Timo Ahonen

Psykologian pro gradu -tutkielma

Jyväskylän yliopisto, psykologian laitos

toukokuu 2010

39 sivua, 1 liite

Tässä pro gradu -tutkimuksessa tarkasteltiin 11-16 -vuotiaiden muslimimaahanmuuttajanuorten kansallista ja uskonnollista identiteettiä sekä niiden yhteyttä psykologiseen hyvinvointiin. Tutkimuksen aineisto kerättiin kyselylomakkeilla 29 helsinkiläisen peruskoulun islamin oppitunneilta. Lomakkeeseen sisältyi muiden kollektiivisen identiteetin mittareiden perusteella laadittu uskonnollisen ja kansallisen identiteetin osio sekä psykologista hyvinvointia mittaava Vahvuuksien ja Vaikeuksien Kyselylomake (SDQ-Fin). Yhteensä 247 oppilasta palautti täytetyn lomakkeen. Useimmilla tutkituista nuorista uskonnollinen identiteetti oli kansallista identiteettiä voimakkaampi. Uskonnollisen ja kansallisen identiteetin välillä todettiin tilastollisesti merkitsevä negatiivinen korrelaatio. Suomen ulkopuolella syntyneen nuoren maahantuloikä puolestaan korreloi positiivisesti molempien identiteettien kanssa. Myös nuoren vanhempien syntymämaat olivat yhteydessä identiteetteihin, siten että toisen vanhemman suomalaisuus ennakoi voimakkaampaa kansallista mutta heikompaan uskonnollista identiteettiä ja molempien vanhempien somalialaisuus taas liittyi vahvempaan uskonnolliseen identiteettiin. Identiteettien ja psykologisen hyvinvoinnin välillä ei sen sijaan todettu tilastollisesti merkitsevää yhteyttä. Tutkituista muuttajista psykologiseen hyvinvointiin olivat yhteydessä nuoren sukupuoli ja syntymämaa siten, että tytöillä ja Suomessa tai Somaliassa syntyneillä esiintyi keskimääräistä vähemmän psykologista oireilua.

Avainsanat: islam, maahanmuuttajat, kansallinen identiteetti, uskonnollinen identiteetti, psykologinen hyvinvointi, SDQ

SISÄLTÖ

1. Johdanto	1
1.1. Identiteetti	2
1.1.1. Identiteetin kehitys	4
1.1.2. Maahanmuuttajanuorten identiteetti.....	5
1.1.3. Uskonnollinen identiteetti	7
1.2. Psykologinen hyvinvointi.....	9
1.3. Tutkimuskysymykset	11
2. Tutkimuksen toteuttaminen.....	11
2.1. Aineiston keruu.....	11
2.2. Tutkittavat.....	12
2.3. Menetelmät ja muuttujat.....	15
2.3.1. Identiteettimittarit.....	15
2.3.2. Vahvuuksien ja Vaikeuksien Kyselylomake (SDQ-Fin).....	16
2.3.3. Demografiset muuttujat.....	17
2.4. Aineiston analysointi.....	17
3. Tulokset	18
3.1. Kansallinen ja uskonnollinen identiteetti.....	18
3.2. Psykologinen hyvinvointi.....	20
4. Pohdinta	24
Lähteet	29
Liitteet.....	34

1. JOHDANTO

Viimeisten 20 vuoden aikana Suomen muslimiväestö on kasvanut huomattavasti. Arviot Suomessa asuvien muslimien määrästä ovat 2000-luvulla vaihdelleet välillä 15 000 – 40 000¹ (Lehtinen, 2007b; Martikainen, 2008; Moallin, 2005; Sakaranaho, 2004). Muslimiväestön kasvaessa on tullut yhä ajankohtaisemmaksi ottaa islam entistä enemmän huomioon myös yhteiskunnallisessa päätöksenteossa.

Uskontotieteilijä Tuomas Martikaisen (2008) mukaan Suomessa on 800–1000 islamiin kääntynyttä² (tai islamilaisella terminologialla ”palannutta”) sekä 665 hengen tataariyhteisö, jonka suomalaiset juuret ulottuvat aina 1800-luvulle asti. Valtaosa (n. 36 000 – 40 000) Suomessa asuvista muslimeista on kuitenkin Suomeen toisen maailmansodan jälkeen tulleita maahanmuuttajia tai heidän jälkeläisiään. Heistä noin 9000 on somalialaistaustaisia, mutta suuria ryhmiä ovat myös arabit, kurdit, Kosovon albaanit, turkkilaiset, iranilaiset ja bosnialaiset (Martikainen 2008, Sakaranaho 2004).

Mohamed Moallin (2005) Väestöliiton Kotipuu-projektista kirjoittaa maahanmuuttajataustaisten muslimiperheiden haasteista seuraavasti: ”Muun muassa eritahtinen kotoutuminen ja siitä seuraava vanhempien arvovallan heikkeneminen ovat uhka monissa muslimiperheissä, joissa juuri vanhempien kunnioittaminen on keskeinen arvo ja normi. Monet vanhemmat ovat hyvin huolissaan lastensa tulevaisuudesta. Vähemmistöasemassa olevina he ovat huolissaan myös siitä, miten he vanhempina onnistuvat siirtämään jälkipolville oman arvomaailmansa ja muslimi-identiteetin.”

Tämän tutkimuksen tavoitteena on tarkastella sitä, kuinka Suomessa asuvat nuoret muslimimaahanmuuttajat kokevat itsensä kahden kulttuurin jäse-

¹ Suomessa asuvien muslimien määrää on hankalaa määrittää tarkasti, koska vain noin kymmenesosa heistä kuuluu johonkin järjestäytyneeseen islamilaiseen yhdyskuntaan (Moallin, 2005). Jotkut maahanmuuttajat saattavat vierastaa rekisteröityneiden uskontokuntien suhdetta valtioon sekä koko ajatusta siitä, että muslimina oleminen edellyttäisi järjestäytymistä yhdyskunnan jäseneksi (Sakaranaho, 2004).

² Martikaisen arviot koskevat vuotta 2006.

ninä. Tarkastelun kohteena ovat heidän kansalliset ja uskonnolliset identiteettinsä – toisin sanoen se, missä määrin nuoret muslimit kokevat olevansa suomalaisia ja missä määrin osa islamilaista uskonyhteisöä. Tutkimuksen taustana käytetään erityisesti Phinneyn (1990) mallia, joka tarkastelee maahanmuuttajien identiteetin kehitystä kahden dimension kautta. Phinneyn mukaan maahanmuuttaja identifioituu toisaalta omaan etniseen ryhmäänsä ja toisaalta valtakulttuuriin. Näillä identifikaatioilla on yhteyttä myös maahanmuuttajanuorten hyvinvointiin (Phinney, Horenczyk, Liebkind & Vedder, 2001). Parasta sopeutumista ennakoii vahva tunne kuulumisesta sekä omaan etniseen yhteisöön että valtaväestöön.

Tässä tutkimuksessa tarkastellaan etnisen identiteetin sijasta uskonnollista identiteettiä ja sen yhteyksiä kansalliseen identiteettiin ja hyvinvointiin. Phinneyn kahden dimension mallin käyttäminen katsotaan silti perustelluksi, koska maahanmuuttajanuoret ovat tutkimuksissa pitäneet uskontoa etnisyyttä keskeisempänä identiteetin lähteenä (Ahtiainen-Butt, 2004). Lehtisen (2007b) mukaan Suomessa asuvat muslimit haluavat useimmiten tulla määritellyiksi ennen kaikkea muslimeina, eivät esimerkiksi arabeina tai somalialaisina.

1.1. Identiteetti

Identiteetti on käsitteenä levinnyt laajalle sekä arkikieleen että tieteelliseen keskusteluun. Käsite on yleisesti käytössä psykologian lisäksi muun muassa sosiologiassa, antropologiassa ja kulttuurintutkimuksessa (Ashmore, Deaux ja McLaughlin-Volpe, 2004). Eri tieteenaloilla ”identiteetti” saa kuitenkin erilaisia merkityksiä.

Edes psykologisen identiteettitutkimuksen keskeisin edelläkävijä Erik H. Erikson ei anna identiteetin käsitteelle mitään selkeää määritelmää (Bosma, 1985). Yhtäältä Erikson tarkoittaa identiteetillä yksilön tietoista käsitystä omasta yksilöllisyydestään, toisaalta taas tiedostamatonta pyrkimystä jatkuvuuden tunteeseen (Erikson, 1968). Eriksonin mukaan identiteettiin liittyy myös sitoutuminen jonkin viiteryhmän normeihin.

Usein identiteetti jaotellaan henkilökohtaiseen ja sosiaaliseen identiteettiin. Liebkindin (1998) mukaan yksilön henkilökohtaiseen identiteettiin kuuluvat kaikki ne asiat, joiden hän katsoo olevan itselleen yksilöllisiä ja jotka siten erot-

tavat hänet muista. Yksilön sosiaalinen identiteetti taas koostuu hänen erilaisista ryhmäjäsenyyksistään. Joseph (2004) puolestaan näkee eri ryhmäidentiteetit henkilökohtaisen identiteetin osina. Hall (1999) menee askelta pidemmälle kuin Joseph ja Liebkind ja kyseenalaistaa kokonaan kiinteän henkilökohtaisen identiteetin. Hallin mukaan yhden identiteetin sijaan pitäisi puhua monista yhtäaikaista identiteeteistä. Saman ihmisen eri identiteetit ilmenevät hänen käyttäytymisessään vuorotellen, limittäin ja päällekkäin (Hautaniemi, 2001). Ne voivat myös olla keskenään ristiriitaisia tai jopa yhteensopimattomia (Hall, 1999). Identiteetit ovat järjestyneet hierarkiaksi, ja mitä voimakkaammin henkilö on sitoutunut tiettyyn rooliin, sitä korkeammalle kyseiseen rooliin liittyvä identiteetti nousee identiteetti-hierarkiassa (Peek, 2005).

Ashmore ym. (2004) tarjoavat ”kollektiivista identiteettiä” vaihtoehdoksi yleisemmin käytetylle sosiaalisen identiteetin käsitteelle. Ashmoren ym. (2004) mukaan kollektiivisella identiteetillä tarkoitetaan yksilön omaa tunnetta ryhmään kuulumisesta ja yhteisistä ominaisuuksista sen muiden jäsenten kanssa. Tällaisia yhteisiä ominaisuuksia voivat olla muun muassa etnisuus, sukupuoli tai poliittinen vakaumus. Kollektiivinen identiteetti muodostuu pienemmistä osatekijöistä. Ashmoren ym. (2004) mukaan näitä osatekijöitä ovat muun muassa itsen luokittelu tiettyyn ryhmään (self-categorization) sekä ryhmälle annettu tärkeys (importance)³.

Tutkimuksessa on ollut yleisenä käytäntönä identiteetin tarkastelu yhtenä globaalina, koko yksilön persoonan kattavana muuttujana (Waterman, 1985). Identiteettiin voidaan kuitenkin ottaa myös sisältökeskeisempi näkökulma ja tarkastella erikseen esimerkiksi ammatillisen, uskonnollisen tai poliittisen identiteetin kehittymistä (Bosma, 1985). Tässä tutkimuksessa kansallista ja uskonnollis-

³ Kaikkiaan Ashmore ym. (2004) erittelevät seitsemän kollektiivisen identiteetin osatekijää: itsen luokittelu (self-categorization), arviointi (evaluation), tärkeys (importance), kiintymys ja tunne keskinäisestä riippuvuudesta (attachment and sense of interdependence), sosiaalinen juurtuneisuus (social embeddedness), osallistuva käyttäytyminen (behavioral involvement) sekä sisältö ja merkitys (content and meaning). Näistä useimmat voidaan edelleen jakaa alemman tason osatekijöihin.

ta identiteettiä tarkastellaan erillisinä muuttujina, joilla kuitenkin saattaa olla keskinäisiä yhteyksiä.

1.1.1. Identiteetin kehitys

Useimmille identiteetin määritelmille on yhteistä intrapsyykkisen (sisäisen) ja interpersonaalisen (ulkoisen) kytkeminen toisiinsa. Yksilön käsitys itsestään ei voi rakentua sosiaalisessa tyhjiössä vaan se edellyttää suhdetta yhteisöön – nuoruudessa ennen kaikkea perheeseen ja ystäviin (Nurmi ym., 2006).

Eriksonin (1968) mukaan identiteetin kehitys on prosessi, joka kytkee yhteen nuorena tapahtuvat biologiset, sosiaaliset ja psykologiset muutokset. Murrosiässä nuoren ruumis kypsyy biologisesti. Samalla hänen asemansa ja roolinsa yhteiskunnassa muuttuvat. Biologisten ja sosiaalisten muutosten yhteensovittaminen edellyttää nuoren tietoisesta minän (egon) työskentelyä. Erikson näkee identiteetin kehityksen jatkuvana egoprosessina, jonka tarkoituksena on biologisten ja sosiaalisten vaatimusten yhteensovittaminen.

Myös Marcian (1980) mukaan nuoruus on identiteetin kehityksen kannalta erityisen keskeinen ikävaihe. Nuoruudessa fyysiset, kognitiiviset ja sosiaaliset muutokset mahdollistavat lapsuusiän identifikaatioiden käsittelyn ja oman aikuisen elämäntien rakentamisen. Marcia (1980) katsoo identiteetin kehittymisen nuoruudessa perustuvan kahteen rinnakkaiseen mekanismiin: ensin nuori tutkii vaihtoehtoisia aikuisuuden rooleja, joista hän sitten sitoutuu joihinkin.

Liebkind (1998) käyttää ”identiteettineuvottelun” käsitettä prosessista, jossa yksilön identiteetti muodostuu vuorovaikutuksessa ympäristön kanssa. Yksilö antaa ympäristölleen tietynlaisen kuvan itsestään. Ympäristö vastaa tähän joko vahvistamalla tai kyseenalaistamalla yksilön antaman kuvan. Liebkindin mukaan aikuiset voivat suojella omaa identiteettiään hakeutumalla sitä vahvistavaan ympäristöön. Lapset puolestaan voivat vain rajoitetusti valita identiteettineuvottelujensa tärkeimpiä neuvottelukumppaneita – vanhempia, opettajia ja luokkatovereita. Ympäristön suhtautuminen lapsen identiteettiominaisuuksiin vaikuttaa siihen, kuinka lapsi itse suhtautuu niihin. Jos jokin osa lapsen identiteetistä tulee torjuttuksi, hän voi alkaa hävetä sitä tai pyrkiä siitä eroon. Tällainen identiteettiominais-

suus voi olla esimerkiksi uskonnollinen vakaumus. Jos maahanmuuttajalapsi tuntee painetta sulautua valtaväestöön eikä ikänsä vuoksi ole täysin sisäistänyt kulttuurinsa uskonnollisia arvoja, hän saattaa pyrkiä kieltämään tai piilottamaan uskonnollisen identiteettinsä (Peek, 2005).

1.1.2. Maahanmuuttajanuorten identiteetti

Keskeisimpiä maahanmuuttoon liittyviä psykologisia prosesseja on akkulturaatio. Akkulturaatiolla tarkoitetaan asenteiden, uskomusten, tunteiden, käyttäytymisen, arvojen ja samastumiskuvioiden muutoksia, joiden taustalla on yksilön kontakti toisen kulttuurin kanssa (Liebkind, 2000). Varhaisessa tutkimuksessa akkulturaatio nähtiin yksisuuntaisena prosessina, jossa maahanmuuttajat vähitellen sulautuvat vastaanottavaan yhteiskuntaan (Berry, Phinney, Sam & Vedder, 2006). Sittemmin akkulturaatiota on alettu kuvata vaihtoehtoisella kaksisuuntaisella mallilla, jonka mukaan vähemmistöryhmät sekä säilyttävät perinteisen kulttuurinsa että sopeutuvat enemmistöyhteiskuntaan (Liebkind, 2000).

Berryn ym. (2006) mukaan akkulturaatioprosessi on monin tavoin kytköksissä kahteen eri dimensioon. Sen perusteella, missä määrin maahanmuuttajat haluavat toisaalta säilyttää kulttuurisen perintönsä ja toisaalta toimia osana valtakulttuuria, heidät voidaan jakaa neljään eri ryhmään, joista kukin edustaa erilaista akkulturaatiostrategiaa. *Assimilaatio* kuvaa niitä maahanmuuttajia, jotka eivät pyri säilyttämään omaa perinnettään vaan korvaavat sen valtaväestön kulttuurilla. *Separaatiolla* tarkoitetaan oman kulttuurin säilyttämistä ja sen ulkopuolisten kontaktien välttelyä. *Marginalisaatiolle* puolestaan on ominaista välinpitämättömyys sekä oman kulttuurin säilyttämisen että sen ulkopuolisten kontaktien suhteen. Marginalisaation vastakohta on *integraatio*, johon kuuluu pyrkimys sekä ylläpitää omaa kulttuurista perintöä että luoda kontakteja sen ulkopuolelle.

Phinney (1990) käyttää Berryn ym. kehittämää mallia maahanmuuttajien identiteetin kuvaamiseen. Phinneyn mukaan maahanmuuttajan kansallinen ja etninen identiteetti voivat toisistaan riippumatta olla joko heikkoja tai vahvoja. Näin muodostuu neljä etnisen ja kansallisen identiteetin yhdistelmää, identiteettikategoriaa (identity category), jotka vastaavat Berryn ym. neljää akkulturaatiostra-

tegiaa: *integroitu identiteetti* (sekä etninen että kansallinen identiteetti ovat vahvoja), *assimiloitu identiteetti* (heikko etninen identiteetti, vahva kansallinen identiteetti), *separatistinen identiteetti* (vahva etninen identiteetti, heikko kansallinen identiteetti) ja *marginalisoitu identiteetti* (molemmat identiteetit ovat heikkoja) (Phinney 1990; Phinney, Horenczyk, Liebkind & Vedder, 2001). Neljän maan (Yhdysvallat, Israel, Suomi ja Alankomaat) maahanmuuttajien identiteettien vertailussa todettiin, että Suomessa asuville maahanmuuttajille oli tyypillistä marginalisoitu identiteetti (Phinney ym., 2001). Sekä heidän etninen että kansallinen identiteettinsä olivat heikkoja verrattuina muiden maiden otoksiin. Marginalisoidun identiteetin todettiin olevan yhteydessä keskimääräistä heikompaan psykologiseen hyvinvointiin. Neljästä identiteetikategoriasta parasta hyvinvointia ennakoi integroitu identiteetti.

Berry ym. (2006) tutkivat maahanmuuttajanuoria kolmessatoista eri maassa. Tutkimuksessa todettiin neljä erilaista akkulturaatio- eli akkulturaatioprofiilia: etninen profiili, kansallinen profiili, integraatioprofiili ja diffuusi profiili. Etniselle profiilille oli tyypillistä voimakas etninen identiteetti, etnisen kielen käyttäminen ja etninen ystäväpiiri – kansalliselle profiilille taas voimakas kansallinen identiteetti ja kansallisen kielen käyttö. Integraatioprofiilissa voimakas kansallinen identiteetti yhdistyi voimakkaaseen etniseen identiteettiin. Näin profiloituneet nuoret osallistuivat aktiivisesti sekä etniseen että kansalliseen kulttuuriin ja käyttivät tasapuolisesti molempien kieliä. Heillä oli myös ystävyys-suhteita molempien kulttuurien piirissä. Diffuusisti profiloituneet nuoret eivät sitä vastoin identifioituneet kansalliseen eivätkä etniseen kulttuuriin eikä heillä myöskään ollut juuri ystäviä valtaväestön parissa. Tutkijat rinnastivat diffuusin akkulturaatioprofiilin identiteettikehityksen diffuusiin vaiheeseen, jolle on tyypillistä sosiaalinen eristyneisyys sekä sitoutumattomuus yleisiin suuntiin ja päämääriin omassa elämässä.

Tutkittaessa nuorten uskonnollisen vakaumuksen yhteyttä akkulturaatioprofiiliin todettiin integraatioprofiilin olevan tyypillisin juutalaiskristillisiä tai Kaukoidän uskontoja kannattavien nuorten keskuudessa (Berry ym., 2006). Uskonottomista nuorista ja musliminuorista selvästi harvempi edusti integraa-

tioprofiilia. Etnisen profiilin kohdalla uskontoon liittyvät erot olivat kaikista selkeimmät. Musliminuorista kaikkiaan 39.8 % luokiteltiin etnisesti profiloituneiksi, kun taas muiden uskontojen piirissä vastaava osuus vaihteli välillä 10–19 %.

1.1.3. Uskonnollinen identiteetti

Parkerin (1985) mukaan uskonnollisuuden kehittyminen noudattaa yleisessä identiteetin kehityksessä havaittuja vaiheita. Uskonnollisen identiteetin tutkiminen omana identiteetin lajinaan on kuitenkin ei-länsimaisia kulttuureita tarkasteltaessa kyseenalaista. ”Uskonnon” käsite nykyisessä merkityksessään ja sen erottaminen muista (esim. sosiaalisista ja poliittisista) instituutioista ovat modernin länsimaisen yhteiskunnan tuotteita (Arnal, 2000). Muslimien uskontokäsitys poikkeaa länsimaisesta uskontokäsityksestä. Islam ei monille muslimille ole oma erillinen elämänalueensa vaan koko elämäntavan ja kulttuurin perusta, jonka piiriin on perinteisesti liitetty myös poliittinen, sosiaalinen ja taloudellinen elämä (Hjärpe, 1992).

Vaikka länsimainen uskontokäsitys ei suoraan sovi muiden kulttuurien tarkasteluun, se saattaa soveltua maahanmuuttajien tutkimiseen. Tutkimuksissa maahanmuuttajat ovat kuvanneet kääntymyskokemuksia, joissa heidän uskonnollinen identiteettinsä on muuttunut erilaiseksi kuin alkuperämaassa (Cadge & Davidman, 2006). Uskontoa ei enää koeta osaksi omaa etnisyyttä vaan siitä tulee oma erillinen elämänalueensa. Vaikuttaa siltä, että maahanmuuton myötä ainakin osa maahanmuuttajista alkaa tarkastella omaa uskontoaan länsimaisen uskontokäsityksen mukaisesti.

Cesarin (2007) mukaan Euroopassa on viime vuosikymmenen aikana kehittynyt etnisyyden rajat ylittäviä islamin muotoja. Kun suvun maahanmuutosta kuluu useita sukupolvia, irtoavat sen jäsenten uskonnolliset identiteetit suvun alkuperämaan etnisistä ja kansallisista kehyksistä. Myös Yhdysvalloissa asuvat toisen sukupolven muslimimaahanmuuttajat tekivät Peekin (2005) tutkimuksessa selvän eron kulttuuristen ja uskonnollisten tapojen välillä. He myös kritisoivat vanhempiaan liiallisesta kulttuuristen tapojen sotkemisesta islamiin. Eräät haastatelluista pyrkivät jopa kokonaan hylkäämään ei-islamilaista pitämänsä kansalliset, etniset ja kulttuuriset identiteetit. Ahtiainen-Buttin (2004) haastattelemat mus-

limimaahanmuuttajatytöt katsoivat etnisyyden ja uskonnon liittyvän yhteen, mutta tekivät myös ajoittain erottelua niiden välille. He esimerkiksi sanoutuivat irti joistakin oman etnisen kulttuurinsa perinteistä, koska pitivät niitä islamiin kulumattomina. Tytöt kokivat islamin tarjoavan heille identiteetin rakennusaineena sellaista muuttumattomuutta ja pysyvyyttä, jota kansallisuus ja etnisyys eivät tarjooneet. Identiteetin lähteenä uskonto nousikin heillä muita identifikaatioita keskeisemmäksi.

Uskonnollinen aktiivisuus sekä oman uskonnon tärkeys kasvavat usein maahanmuuton yhteydessä (Cadge & Davidman, 2006; Peek, 2005; Tiilikainen, 2003). Uskonnonharjoituksesta saattaa tulla entistä tietoisempi valinta, jolla ylläpidetään omaa identiteettiä vieraassa maassa. Lähtömaassa uskontoon on saatettu suhtautua itsestäänselvyytenä eikä siihen ole kiinnitetty samalla tavalla huomiota kuin uudessa kotimaassa, jonka yhteiskunta ei perustukaan islamilaiseen kulttuuriin. Toisaalta syrjinnän kohteeksi joutuvat muslimivähemmistöt saattavat puolustautua korostamalla uskontoaan. Puhdasoppisuuden vaatimus korostaa muslimien ja valtaväestön eroa, mikä puolestaan lujittaa muslimivähemmistön yhteenkuuluvuuden tunnetta (Hall, 1999). Jaettu uskonto yhdistää etnisesti ja kulttuurisesti kirjavaa muslimiväestöä enemmän kuin muut kollektiiviset identiteetit (Tiilikainen, 2003).

Myös Ajrouch ja Kusow (2007) ovat todenneet maahanmuuttajamuslimien muuttuneen uskonnollisuuden. Tutkijoiden mukaan ympäristön kanssa käytäviä identiteettineuvotteluja motivoi tarve muodostaa itsestä positiivinen kuva. Identifikaatiokohteet saattavat muuttua sen mukaan, mitä ympäristössä pidetään suotavana ja suvaittavana. Ajrouch ja Kusow totesivat tutkimuksessaan Pohjois-Amerikkaan muuttaneiden somali-identiteetin voimistuneen, mikä näkyi esimerkiksi muuttuneena pukeutumisena. Uudessa kotimaassaan somalinaiset alkoivat muun muassa käyttää huivia, mitä he eivät olleet tehneet aiemmin. Tutkijat katsoivat somalimaahanmuuttajien korostavan islamilaista identiteettiään ja näin pyrkivän erottautumaan Pohjois-Amerikassa negatiivisesti latautuneesta tummaihoisen identiteetistä.

Parkin ja Ecklundin (2007) haastattelemat toisen sukupolven maahanmuuttajanuoret nimesivät vanhemmat merkittävimmäksi uskonnollisuuteensa vaikuttaneeksi tekijäksi. Myös Ahtiainen-Butt (2004) toteaa kotikasvatuksen vaikuttaneen merkittävästi tutkimiansa nuorten uskonnollisen identiteetin kehitykseen. Nuoret eivät kuitenkaan suoraan omaksuneet vanhempiansa uskonnollisia käytäntöjä vaan sopeuttivat niitä yhteen uuden kotimaansa kulttuurin kanssa. Näin he tekivät tavallaan omaa ”islamilaista kontekstuaalista teologiaansa”⁴. Nuorten identiteettityöskentelyn tuloksena syntyi uusia identiteetin muotoja, jotka erosivat ympäristön tarjoamista kansallisten ja uskonnollisten identifikaatioiden malleista.

Hall (1999) nimittää tällaista identiteetinmuodostuksen prosessia kääntämiseksi (translation) ja sen lopputulosta hybridiksi identiteetiksi. Kääntämällä muodostetut identiteetit leikkaavat luonnollisia rajoja, kun oman kotimaansa jättäneet ihmiset pyrkivät sopeutumaan uuteen kulttuuriin. He eivät kuitenkaan täysin sulaudu siihen vaan heidän on opittava neuvottelemaan kahden erilaisen kulttuurisen identiteetin välillä.

1.2. Psykologinen hyvinvointi

Psykologinen hyvinvointi on yleisen elämänlaadun yksi osatekijä, joka on viime vuosikymmenien aikana saanut yhä keskeisemmän aseman tutkimuksessa. (González, Coenders & Casas, 2008.) Lisääntynyt tutkimus ei kuitenkaan ole johtanut yksimielisyyteen käsitteen määrittelystä. On kuvaavaa, ettei suuressa osassa psykologista hyvinvointia käsitteleviä tutkimuksia tarjota käsitteelle minkäänlaista määritelmää.

Psykologinen hyvinvointi on helpoimmin määriteltävissä sen lähikäsitteiden avulla. Esimerkiksi González, Coenders & Casas (2008) katsovat psykologisen hyvinvoinnin olevan läheisessä yhteydessä yleisen elämäntyytyväisyyden,

⁴ ”Kontekstuaalisella teologialla” tarkoitetaan uskontoperinteen tulkittamista, joka on tehty tietyssä kontekstissa kyseisen kontekstin erityispiirteet huomioiden (ks. esim. Bergmann, 2003). Kontekstuaalinen teologia etsii vastauksia kysymyksiin, jotka ovat oleellisia juuri tietyille ihmisille ja juuri tietyssä tilanteessa.

yksittäisillä elämänalueilla koetun tyytyväisyyden, itsetunnon, koetun sosiaalisen tuen, hallinnan kokemuksen ja arvojen kanssa. Myös "hyvinvointi" ja "terveys" ovat käsitteinä lähellä toisiaan. Käsitteiden yhteyttä kuvaa se, että maailman terveysjärjestö WHO (2006) määrittelee jo klassiseksi muodostuneessa määritelmässään terveyden "täyden fyysisen, psyykkisen ja sosiaalisen hyvinvoinnin tilaksi". Monissa tutkimuksissa (ks. esim. Qin, 2008; Rivas-Drake, Hughes & Way, 2008) "psykologista terveyttä" (psychological health) tai "psykologista sopeutumista" (psychological adjustment) käytetäänkin "psykologisen hyvinvoinnin" rinnalla sen synonyymina. Ikävä kyllä nämäkin käsitteet jätetään usein vaille määritelmää.

Maynard & Harding (2010) ja Maynard, Harding & Minnis (2007) käyttivät Strengths and Difficulties Questionnaire (SDQ) -kyselyä psykologisen hyvinvoinnin mittarina tutkiessaan erilaisiin etnisiin ryhmiin kuuluvia nuoria. Tutkimuksissa verrattiin Iso-Britanniassa asuvien afrikkalais- ja aasialaistaustaisten nuorten psykologista hyvinvointia valtaväestöön kuuluvien nuorten hyvinvointiin. Tutkimusten tuloksena todettiin, että kaikki tutkitut aasialais- ja afrikkalaistaustaiset etniset vähemmistöt voivat valtaväestöön verrattuna psykologisesti keskimääräistä paremmin.

Toisen sukupolven maahanmuuttajien nuoruusiän ajatellaan usein olevan "ongelmallista", koska nuoret ovat "juuttuneet kahden kulttuurin väliin" (Ketner, Buitelaar & Bosma, 2004). Maynard & Hardingin (2010) tutkimuksen valossa tämä luulo on kuitenkin kyseenalainen. Myös Ketnerin ym. (2004) tutkimus antaa aiheita suhtautua kriittisesti yleisiin oletuksiin maahanmuuttajien ongelmallisesta nuoruudesta. Tutkimuksen mukaan oman etnisen kulttuurin ja ympäröivän nuorisokulttuurin arvojen yhteensovittaminen voi olla nuorille vaikeaa ja johtaa lojaliteettiristiriitoihin. Nuoret itse eivät kuitenkaan kokeneet tilannettaan ongelmalliseksi vaan pystyivät hyvin vastaamaan sen asettamiin haasteisiin. Ketnerin ym. (2004) tutkimat Hollannissa asuvat toisen sukupolven marokkolaistytöt käyttivät monipuolisesti erilaisia kognitiivisia strategioita hallitakseen tai välttääkseen normi- ja arvoriistiriitoja. Tytöt hyväksyivät vanhempiansa arvomaailman, mutta sovelsivat oppimiaan arvoja uudella tavalla.

Suomessa ei ole tehty Maynardin & Hardingin tutkimusta vastaavia vertailevia tutkimuksia. Merja Koskelainen (2008) on kuitenkin Vahvuuksien ja Vaikeuksien Kyselylomaketta koskevassa väitöskirjatyössään kerännyt keskiarvotietoa suomalaisnuorison psykologisesta hyvinvoinnista. Koskelaisen tutkimien 7-luokkalaisten poikien, 7-luokkalaisten tyttöjen, 9-luokkalaisten poikien ja 9-luokkalaisten tyttöjen vaikeuksien yhteispistemäärien (Total Difficulties Score) keskiarvot olivat (tässä järjestyksessä) 10.5, 11.6, 11.0 ja 11.8. Oireita mittaavien SDQ-osaskaalojen keskiarvot vaihtelivat välillä 2.2–3.8. Poikien vaikeuksien yhteispistemäärät olivat tyttöjen pistemääriin verrattuna keskimäärin korkeampia.

1.3. Tutkimuskysymykset

Tutkimuksen ensisijainen tavoite oli sen selvittäminen, kuinka vahvasti Suomessa asuvat 11–16 -vuotiaat nuoret muslimimaahanmuuttajat identifioituvat toisaalta suomalaisuuteen ja toisaalta islamiin. Identifikaatioiden voimakkuuden lisäksi pyrittiin selvittämään, ovatko ne yhteydessä nuorten psykologiseen hyvinvointiin; toisin sanoen, ovatko tietyllä tavalla uskonnollisesti tai kansallisesti identifioituneet nuoret keskimääräistä alttiimpia psykologiselle oireilulle?

Tämän lisäksi tutkimuksessa etsittiin muita tekijöitä, jotka ovat yhteydessä nuorten maahanmuuttajien psykologiseen hyvinvointiin ja identiteetti-kehitykseen. Tällaisia olivat muun muassa (nuoren oma tai hänen vanhempiansa) syntymämaa, Suomessa vietetyn ajan pituus, ikä ja sukupuoli.

2. TUTKIMUKSEN TOTEUTTAMINEN

2.1. Aineiston keruu

Tutkimuksen aineisto kerättiin peruskoulun islamin uskonnon oppitunneilta. Aineistonkeruuta varten otettiin yhteyttä kaikkiin Helsingin kaupungin suomenkielisiin peruskouluihin, joista yhteensä 29 kouluun sovittiin tutkimuskäynti. Tutkimuskoulut olivat erikokoisia ja sijaitsivat eri puolilla Helsinkiä. Tutkija vieraili henkilökohtaisesti 17 koulussa keräämässä aineistoa, kun taas muissa kouluissa aineistonkeruusta huolehti opettaja tutkijan laatiman ohjeistuksen avulla. Otok-

seen pyrittiin saamaan kaikki 11–16 -vuotiaat muslimimaahanmuuttajanuoret tutkimuskouluista.

Tutkimukseen osallistui yhteensä 247 ikäryhmään kuuluvaa maahanmuuttajanuorta. Koska tutkimuksen tarkoituksena oli selvittää nimenomaan uskonnollisen identiteetin ja muiden muuttajien välisiä yhteyksiä, pyrittiin aineistosta muodostamaan etnisesti ja kulttuurisesti mahdollisimman heterogeeninen. Maahanmuuttajuus määriteltiin mahdollisimman laajasti, ja aineistoon otettiin mukaan kaikki nuoret, joiden vanhemmista vähintään toinen oli syntynyt jossain muussa maassa kuin Suomessa⁵.

2.2. Tutkittavat

Otokseen kuului yhteensä 121 tyttöä ja 116 poikaa⁶. Heistä hieman yli puolet oli 11- tai 12-vuotiaita ja loput 13–16 -vuotiaita (ks. taulukko 1).

TAULUKKO 1. Tutkittavien ikä (n = 247)

Ikä (vuotta)	n	%	kumulatiivinen %
11	62	25.1	25.1
12	80	32.4	57.5
13	41	16.6	74.1
14	29	11.7	85.8
15	26	10.5	96.4
16	9	3.6	100.0

Valtaosa (n = 176) tutkittavista oli syntynyt Suomessa ja kuului siis niin sanottuihin toisen polven maahanmuuttajiin. Muut (n = 56) olivat muuttaneet Suomeen 0,5 – 13 -vuotiaina (ka = 6.14, sd = 3.43). 15 nuorta jätti vastaamatta kysymykseen siitä, minkä ikäisiä he olivat olleet tullessaan Suomeen.

⁵ Koska tutkimuksen tarkoituksena oli tarkastella maahanmuuttajanuorten identiteettikehitystä, lopullisesta aineistosta poistettiin ne nuoret, joiden vanhemmista molemmat olivat syntyneet Suomessa. Tällaisia nuoria alkuperäisessä otoksessa oli vain yksi. Kuten kohdassa 1 todettiin, islam ei Suomessakaan ole vain maahanmuuttajien uskonto, mutta tämän tutkimuksen perusteella on ilmeistä, että 5.–9. luokan islamin uskonnon oppitunneille osallistuvat ovat lähinnä ensimmäisen tai toisen polven maahanmuuttajia.

⁶ Kymmenen tutkittavaa ei ilmoittanut sukupuoltaan.

Suomen jälkeen yleisin syntymämaa aineistossa oli Somalia, jossa oli syntynyt yhteensä 27 tutkittavaa. Tutkittavia oli syntynyt yhteensä 19 eri maassa, mutta Suomea ja Somaliaa lukuun ottamatta yhdessäkään maassa ei ollut syntynyt yli kymmentä tutkittavaa (ks. taulukko 2).

TAULUKKO 2. Tutkittavien syntymämaat (n = 247)

Syntymämaa	n	%
Suomi	176	71.3
Somalia	27	10.9
Turkki	6	2.4
Afganistan	5	2.0
Irak	5	2.0
Iran	3	1.2
Kenia	3	1.2
Pakistan	3	1.2
Yhdysvallat	2	.8
Australia	1	.4
Etiopia	1	.4
Iso-Britannia	1	.4
Kosovo	1	.4
Kreikka	1	.4
Portugali	1	.4
Ranska	1	.4
Sudan	1	.4
Tanska	1	.4
Venäjä	1	.4
tuntematon	7	2.8
yhteensä	247	100.0

Nuorilta kysyttiin myös heidän vanhempiensa syntymämaista. Tutkittavien isät olivat kotoisin yhteensä 30 eri maasta ja äidit 23 eri maasta. Yli puolet vanhemmista (n = 144 sekä isistä että äideistä) oli somalialaissyntyisiä, mutta äitien joukossa oli paljon (n = 28) myös Suomessa syntyneitä. Muut maat olivat huomattavasti vähemmän edustettuina vanhempien syntymämaiden joukossa (ks. taulukko 3).

TAULUKKO 3. Tutkittavien vanhempien syntymämaat (n = 247)

Isän syntymämaa	n	%	Äidin syntymämaa	n	%
Somalia	144	58.3	Somalia	144	58.3
Turkki	13	5.3	Suomi	28	11.3
Marokko	7	2.8	Turkki	11	4.5
Irak	6	2.4	Irak	6	2.4
Kosovo	6	2.4	Kosovo	6	2.4
Kurdistan	5	2.0	Afganistan	5	2.0
Pakistan	5	2.0	Pakistan	4	1.6
Algeria	3	1.2	Iran	3	1.2
Egypti	3	1.2	Syyria	3	1.2
Iran	3	1.2	Bangladesh	2	.8
Libya	3	1.2	Etiopia	2	.8
Tunisia	3	1.2	Jemen	2	.8
Afganistan	2	.8	Kurdistan	2	.8
Bangladesh	2	.8	Algeria	1	.4
Etiopia	2	.8	Australia	1	.4
Ghana	2	.8	Bosnia	1	.4
Jemen	2	.8	Bulgaria	1	.4
Syyria	2	.8	Egypti	1	.4
Yhdysvallat	2	.8	Ghana	1	.4
Australia	1	.4	Marokko	1	.4
Bosnia	1	.4	Ranska	1	.4
Bulgaria	1	.4	Sudan	1	.4
Gambia	1	.4	Venäjä	1	.4
Israel	1	.4	tuntematon	19	7.7
Italia	1	.4			
Kenia	1	.4			
Palestiina	1	.4			
Saudi-Arabia	1	.4			
Sudan	1	.4			
Suomi	1	.4			
tuntematon	21	8.5			

2.3. Menetelmät ja muuttujat

2.3.1. Identiteettimittarit

Kun tutkimusta aloitettiin, käytössä ei ollut valmiita suomalaisen tai islamilaisen identiteetin arvioimiseen soveltuvia mittareita. Muutenkin aiemmat menetelmät ovat yleensä keskittyneet etnisyyteen, rotuun, sukupuoleen tai seksuaalisuuteen liittyvien kollektiivisten identiteettien mittaamiseen.

Yip, Kiang ja Fuligni (2008) laativat uskonnollisen ja kansallisen identiteetin mittarin aiemman Multidimensional Inventory of Black Identity -kyselyn (MIBI) pohjalta. Toisenlaista kollektiivista identiteettiä mittaamaan tarkoitettujen MIBI-osioiden perusteella suunnitellut kysymykset osoittautuivat hyviksi uskonnollisen, kansallisen ja etnisen identiteetin mittareiksi ($\alpha = .84 - .97$). Tämä tukee Ashmoren ym. (2004) näkemystä siitä, että erilaiset kollektiiviset identiteetit koostuvat samanlaisista osatekijöistä.

Yipin ym. (2008) ja Ashmoren ym. (2004) perusteella katsottiin, että valmiiden menetelmien puuttuessa suomalaista ja islamilaista identiteettiä mittaavat osiot voidaan laatia soveltamalla muiden kollektiivisten identiteettien mittareita. Tutkimusta varten laadittiin uusi kyselylomake, jonka osiot valikoitiin muista mittareista. Lomakkeeseen yhdisteltiin kysymyksiä useista eri mittareista, koska käytettävissä olevat yksittäiset mittarit katsottiin liian vaikeaselkoisiksi. Valitut osiot käännettiin suomeksi ja keskeiset termit muutettiin tarkoitukseen sopiviksi⁷. Lomakkeen kysymykset pyrittiin pitämään kielellisesti mahdollisimman yksinkertaisina, koska tutkittavat olivat nuoria eikä heidän äidinkieltensä yleensä ole suomi (Lehtinen, 2007a).

Lomakkeen laatimisessa käytettyjä mittareita olivat The Multigroup Ethnic Identity Measure (MEIM) (Phinney, 1992), Huddyn ja Khatibin (2007) kansallisen identiteetin skaala, Asian American Multidimensional Acculturation Scaalen (AAMAS) kulttuurisen identiteetin skaala (Gim Chung, Kim & Abreu, 2004) sekä Ashmoren ym. (2004) artikkelissa esiteltyt erilaisten kollektiivisten identiteet-

⁷ Esimerkiksi MEIM-kyselyn osio "I have a lot of pride in my ethnic group" muutettiin muotoon "Olen ylpeä siitä, että olen muslimi" / "Olen ylpeä siitä, että olen suomalainen".

tien mittarit. Kaikki lomakkeen osiot esiintyvät vähintään kahdessa eri kyselyssä, jotka eivät mittaa samanlaista kollektiivista identiteettiä. Näin on pyritty varmistamaan se, etteivät käytetyt osiot koske vain tietynlaista identiteettiä vaan kollektiivisia identiteettejä yleisesti.

Valmis lomake on tutkimuksen liitteenä 1. Kansallista ja uskonnollista identiteettiä mittaamaan tarkoitettut kysymykset ovat sanamuodoltaan yhdenmuukaisia lukuun ottamatta sitä, että ensin mainituissa käytetään sanaa ”suomalainen”, jälkimmäisissä taas sanaa ”muslimi”.

Lomakkeen ensimmäisen tehtävän perusteella muodostettiin kaksi summamuuttujaa: uskonnollinen identiteetti ja kansallinen identiteetti. Kansallinen identiteetti muodostettiin laskemalla keskiarvosummapistemäärä tehtävän 1 osioista 3, 6, 7, 9 ja 10. Kansallisen identiteetin reliabiliteetti osoittautui hyväksi ($\alpha = .87$), kun taas osioiden 1, 2, 4, 5 ja 8 keskiarvosummapistemäärästä laskettu uskonnollisen identiteetin reliabiliteetti jäi heikommaksi ($\alpha = .43$). Cronbachin alfa nousi kuitenkin arvoon .61, kun uskonnollisen identiteetin laskemiseen käytettiin pelkästään tehtävän 1 osioita 1, 2 ja 4.

2.3.2. Vahvuuksien ja Vaikeuksien Kyselylomake (SDQ-Fin)

Psykologisen hyvinvoinnin mittarina käytettiin Strengths & Difficulties Questionnaire -kyselyn (SDQ) suomenkielistä versiota, Vahvuuksien ja Vaikeuksien Kyselylomaketta (SDQ-Fin). Menetelmän on alun perin kehittänyt Robert Goodman King's Collegen lasten- ja nuorisopsykiatrian laitokselta, ja sitä on käytetty tutkimuksissa ympäri maailmaa (Koskelainen, 2008). Suomessa Vahvuuksien ja Vaikeuksien Kyselylomaketta on tutkinut muun muassa psykologi Merja Koskelainen (2008), jonka väitöskirjatutkimuksen mukaan menetelmän suomenkielisen version psykometriset ominaisuudet ovat riittävät tutkimukseen ja kliiniseen käyttöön.

SDQ-Fin sisältää 25 väittämää, jotka voidaan jakaa viiteen eri osaskaalaan. Osaskaalojen pistemäärät voivat vaihdella välillä 0–10. Englanniksi skaalojen nimet ovat Emotional Symptoms Scale, Conduct Problems Scale, Hyperactivity Scale, Peer Problems Scale ja Prosocial Scale. Neljän ensin mainitun perusteella

voidaan laskea yhteispistemäärä (Total Difficulties Score) nuoren yleiselle psykologiselle oireilulle. Yhteispistemäärän saama arvo vaihtelee välillä 0–40.

Skaaloilla ei ole vakiintuneita suomenkielisiä nimiä. Tässä tutkimuksessa niistä käytetään Salon (2006) esimerkin mukaisesti nimiä "emotionaaliset ongelmat", "käyttäytymisongelmat", "ylivilkkaus", "vertaissuhdeongelmat" ja "prosoiaalisuus". "Total Difficulties Score"-muuttujasta puolestaan käytetään tutkijan omaa nimitystä "Vaikeuksien yhteispistemäärä".

2.3.3. Demografiset muuttujat

Identiteettejä ja psykologista hyvinvointia mittaavien kysymysten lisäksi nuorilta kysyttiin myös erilaisia demografisia tietoja. Näitä olivat sukupuoli, ikä ja asuinpaikka. Suomen ulkopuolella syntyneitä nuoria pyydettiin lisäksi ilmoittamaan syntymämaansa sekä se, minkä ikäisinä he olivat muuttaneet Suomeen. Vastavasti kysyttiin molempien vanhempien syntymämaata, jos se ei ollut Suomi.

Kuten kohdassa 2.2. todettiin, aineisto oli kulttuuriselta taustaltaan hyvin heterogeeninen. Somalialaistaustaiset sekä suomalais- ja somalialaissyntyiset nuoret olivat vahvasti edustettuina, mutta muuten aineistosta ei nuoren oman tai hänen vanhempiansa syntymämaan mukaan luokiteltuna syntynyt kuin pieniä ryhmiä. Siksi nuoret jaoteltiinkin syntymämaahan perustuvia keskiarvovertailuja varten kahteen (Suomessa syntyneet ja muualla syntyneet) ja kolmeen ryhmään (Suomessa syntyneet, Somaliassa syntyneet ja muualla syntyneet). Vanhempien syntymämaihin perustuvia keskiarvovertailuja varten aineistosta muodostettiin kaksi ryhmää: somalialaistaustaiset (ts. nuoret, joiden molemmat vanhemmat olivat syntyneet Somaliassa) ja muut.

2.4. Aineiston analysointi

Uskonnollinen identiteetti, kansallinen identiteetti ja SDQ-mittarin osaskaalat eivät aineistossa olleet normaalijakautuneita (Kolmogorov-Smirnov = .13 - .21, $p < .000^{***}$), joten muuttujien välisten yhteyksien selvittämiseen käytettiin epäparametrisia menetelmiä. Kaikki tilastolliset analyysit tehtiin SPSS 13.0 for Windows -ohjelmistolla.

Kuten edellä todettiin, tutkittavat jaettiin syntymämaansa ja vanhempiensa syntymämaiden perusteella luokkiin, joiden välisiä keskiarvoeroja selvitetiin t-testien ja varianssianalyysin epäparametrisilla vastineilla. Suomessa syntyneiden ja muualla syntyneiden välisten identiteetti- ja hyvinvointierojen tutkimiseen käytettiin Mann-Whitneyn testiä. Samaa testiä hyödynnettiin myös tutkittaessa sitä, vaikuttiko nuoren identiteettiin tai psykologiseen hyvinvointiin se, olivatko hänen molemmat vanhempansa syntyneet ulkomailla vai oliko toinen heistä suomalaissyntyinen. Poikien ja tyttöjen välisiä identiteetti- ja hyvinvointieroja tarkasteltiin niin ikään Mann-Whitneyn testillä. Suomalaissyntyisten, somalialaissyntyisten ja muiden nuorten välinen identiteetin ja SDQ-osaskaalojen keskiarvojen vertailu puolestaan tehtiin Kruskal-Wallis testillä. Tutkittavien iän, kansallisen ja uskonnollisen identiteetin sekä SDQ-osaskaalojen välisten yhteyksien selvittämiseksi laskettiin niiden väliset Spearmanin järjestyskorrelaatiokertoimet.

3. TULOKSET

3.1. Kansallinen ja uskonnollinen identiteetti

Tutkimukseen osallistuneet nuoret kokivat itsensä ennen kaikkea muslimiksi, kun taas suomalaisuuteen identifioituminen oli vähäisempää (ks. taulukko 4). Kansallisen ja uskonnollisen identiteetin välillä havaittiin tilastollisesti merkitsevä negatiivinen korrelaatio ($r = -.17$, $p = .007^{**}$).

TAULUKKO 4. Tutkittujen nuorten uskonnollinen ja kansallinen identiteetti

	pienin arvo	suurin arvo	ka	sd
Uskonnollinen identiteetti (n = 244)	1.00	4.00	3.75	.48
Kansallinen identiteetti (n = 242)	1.00	4.00	2.08	.91

Uskonnollisen ja kansallisen identiteetin ei todettu olevan tilastollisesti merkitsevässä yhteydessä sen enempää psykologiseen hyvinvointiin, nuoren ikään tai sukupuoleen kuin hänen syntymämaahansaakaan. Sekä kansallinen että uskonnollinen identiteetti olivat kuitenkin tilastollisesti merkitsevässä yhteydessä siihen, minkä ikäisenä Suomen ulkopuolella syntynyt nuori oli muuttanut Suomeen (kan-

sallisen identiteetin ja maahantuloian korrelaatio: $r = .27$, $p = .048^*$; uskonnollisen identiteetin ja maahantuloian korrelaatio: $r = .28$, $p = .038^*$).

Myös vanhempien syntymämaiden yhteys nuorten identiteetteihin oli tilastollisesti merkitsevä: nuoret, joiden vanhemmista toinen oli syntynyt Suomessa, olivat muihin nuoriin verrattuna keskimääräistä enemmän identifioituneet suomalaisuuteen ja keskimääräistä vähemmän islamiin (ks. taulukko 5). Heidän kansallisen identiteettinsä keskiarvo oli 2.99 (sd = .77) ja uskonnollisen identiteettinsä keskiarvo 3.51 (sd = .68), kun taas muiden nuorten kansallisen identiteetin keskiarvo oli 1.96 (sd = .86) ja uskonnollisen identiteetin keskiarvo 3.78 (sd = .44).

TAULUKKO 5. Uskonnollinen ja kansallinen identiteetti nuorilla, joiden vanhemmista toinen on syntynyt Suomessa, ja nuorilla, joiden vanhemmista kumpikaan ei ole syntynyt Suomessa

	(1)		(2)					
	Mean	Sum of	Mean	Sum of	Mann-Whitney	Wilcoxon W	Z	p (2-suunt.)
	Rank	Ranks	Rank	Ranks	U			
Uskonnollinen identiteetti (n = 244)	87.39	2447.00	127.05	27443.00	2041.00	2447.00	-3.29	.001***
Kansallinen identiteetti (n = 242)	186.32	5217.00	113.02	24186.00	1181.00	24186.00	-5.23	.000***

Edellä mainittujen muuttujien lisäksi aineistosta löydettiin vain yksi kansalliseen tai uskonnolliseen identiteettiin liittyvä tilastollisesti merkitsevä yhteys: nuorilla, joiden molemmat vanhemmat olivat syntyneet Somaliassa, oli muihin nuoriin verrattuna keskimääräistä voimakkaampi uskonnollinen identiteetti. Keskiarvoero oli pieni (uskonnollinen identiteetti nuorilla, joiden molemmat vanhemmat olivat somalialaissyntyisiä: $ka = 3.83$, $sd = .37$; uskonnollinen identiteetti muilla nuorilla:

ka = 3.64, sd = .57), mutta se oli tilastollisesti erittäin merkitsevä (U = 5589.50, p = .001***). Kansallisen identiteetin keskiarvoero ryhmien välillä (kansallinen identiteetti nuorilla, joiden molemmat vanhemmat olivat somalialaissyntyisiä: ka = 1.98, sd = .88; kansallinen identiteetti muilla nuorilla: ka = 2.21, sd = .95) ei sen sijaan ollut tilastollisesti merkitsevä (U = 6302.50, p = .93).

Vanhempien somalialaisen taustan ja uskonnollisen identiteetin välinen yhteys ei heijastunut nuoren oman syntymämaan perusteella tehtyihin keskiarvovertailuihin. Verrattaessa keskenään Suomessa, Somaliassa ja muissa maissa syntyneitä nuoria ei heidän uskonnollisten tai kansallisten identiteettiensä välillä todettu olevan tilastollisesti merkitsevää keskiarvoeroa (uskonnollisen identiteetin ja syntymämaan yhteys: $\chi^2 = .38$, df = 2, p = .826; kansallisen identiteetin ja syntymämaan yhteys: $\chi^2 = 2.80$, df = 2, p = .247).

3.2. Psykologinen hyvinvointi

Psykologista hyvinvointia mittaavat SDQ-pistemäärät on esitetty taulukossa 6.

TAULUKKO 6. Tutkittujen nuorten psykologinen hyvinvointi SDQ-pistemäärin mitattuna

	Emotionaaliset ongelmat (n = 200)	Käyttäytymisongelmat (n = 205)	Ylivilkkaus (n = 204)	Vertais-suhdeongelmat (n = 204)	Prososiaalisuus (n = 208)	Vaikeuksien yhteispistemäärä (n = 167)
Keskiarvo	2.63	2.73	2.95	2.29	7.59	10.16
Mediaani	2.00	2.00	3.00	2.00	8.00	9.00
Keskihajonta	2.16	2.03	1.79	1.77	2.01	5.36

Uskonnollinen ja kansallinen identiteetti eivät olleet tilastollisesti merkitsevässä yhteydessä psykologiseen hyvinvointiin. Uskonnollisen identiteetin ja SDQ-osaskaalojen välinen Spearmanin korrelaatiokerroin (r) vaihteli välillä $-.12$ – $-.05$ (p = $.089$ – $.959$). Kansallisen identiteetin ja SDQ-osaskaalojen välinen korrelaatio puolestaan oli väliltä $-.06$ – $-.13$ (p = $.072$ – $.868$).

Nuoren syntymämaa puolestaan oli tilastollisesti merkitsevässä yhteydessä psykologiseen hyvinvointiin siten, että Suomessa syntyneillä nuorilla oli

vähemmän emotionaalisia ja vertaissuhdeongelmia kuin muualla syntyneillä (emotionaaliset ongelmat Suomessa syntyneillä nuorilla: $ka = 2.39$, $sd = 2.09$; emotionaaliset ongelmat muilla nuorilla: $ka = 3.37$, $sd = 2.25$; vertaissuhdeongelmat Suomessa syntyneillä nuorilla: $ka = 2.03$, $sd = 1.68$; vertaissuhdeongelmat muilla nuorilla: $ka = 3.06$, $sd = 1.81$; ks. taulukko 7).

TAULUKKO 7. Nuoren syntymämaa ja hänen psykologinen hyvinvointinsa

	(1)		(2)		Mann-Whitney U	Wilcoxon W	Z	p (2-suunt.)
	Mean Rank	Sum of Ranks	Mean Rank	Sum of Ranks				
Emotionaaliset ongelmat (n = 200)	94.02	14196.50	120.48	5903.50	2720.50	14196.50	-2.82	.005**
Käyttäytymisongelmat (n = 205)	99.03	15250.00	115.00	5865.00	3315.00	15250.00	-1.69	.090
Ylivilkkaus (n = 204)	104.97	15956.00	95.27	4954.00	3576.00	4954.00	-1.04	.298
Vertaissuhdeongelmat (n = 204)	94.18	14409.50	127.46	6500.50	2628.50	14409.50	-3.55	.000***
Prososiaalisuus (n = 208)	102.37	16072.00	111.06	5664.00	3669.00	16072.00	-.91	.363
Vaikeuksien yhteispistemäärä (n = 167)	81.51	11085.00	94.94	2943.00	1769.00	11085.00	-1.40	.162

Syntymämaan yhteys psykologiseen hyvinvointiin antoi aiheen aineiston hienoja-koisempaan analyysiin syntymämaan perusteella. Koska Suomen lisäksi vain Somaliassa oli syntynyt enemmän kuin kymmenen tutkittavaa, vertailtiin keskenään suomalaissyntyisten, somalia-laissyntyisten ja muiden nuorten psykologista hyvinvointia. Ryhmien välillä ilmeni tilastollisesti merkitseviä eroja kaikissa muissa SDQ-osaskaaloissa paitsi ylivilkkaudessa ja prososiaalisuudessa (ks. taulukko 8).

TAULUKKO 8: Suomessa, Somaliassa ja muualla syntyneiden nuorten psykologisen hyvinvointi

	(1) Mean Rank: Suomessa syntyneet nuoret (n = 176)	(2) Mean Rank: Somaliassa syntyneet nuoret (n = 27)	(3) Mean Rank: Muualla syntyneet nuoret (n = 44)	χ^2	df	p
Emotionaaliset ongelmat (n = 200)	94.02	95.32	136.42	13.95	2	.001***
Käyttäytymisongelmat (n = 205)	99.03	93.38	128.95	7.38	2	.025*
Ylivilkkaus (n = 204)	104.97	87.75	100.78	1.72	2	.423
Vertaisuhdeongelmat (n = 204)	94.18	108.53	139.68	16.09	2	.000***
Prososiaalisuus (n = 208)	102.37	121.45	104.89	1.76	2	.415
Vaikeuksien yhteispistemäärä (n = 167)	81.51	70.17	118.16	9.62	2	.008**

Ryhmien välisissä parivertailuissa todettiin, että somalialaissyntyisillä nuorilla oli tilastollisesti merkitsevästi vähemmän emotionaalisia ongelmia ($U = 175.50$, $p = .023^*$), vertaisuhdeongelmia ($U = 202.50$, $p = .034^*$) ja yleistä oireilua (Vaikeuksien yhteispistemäärä; $U = 58.00$, $p = .014^*$) kuin muissa maissa syntyneillä tutkittavilla (Suomessa syntyneitä lukuun ottamatta). Suomalais- ja somalialaissyntyisten nuorten väliset psykologisen hyvinvoinnin erot eivät olleet tilastollisesti merkitseviä ($U = 874.50-1432.50$, $p = .178-.956$). Kaikkien kolmen ryhmän SDQ-osaskaalojen keskiarvot ja -hajonnat on esitetty taulukossa 9.

TAULUKKO 9. SDQ-osaskaalojen keskiarvot ja -hajonnat syntymämaan mukaan

	Emotio- naaliset ongelmat: ka (sd) (n = 200)	Käyttä- tymis- ongelmat: ka (sd) (n = 205)	Ylivilkkaus: ka (sd) (n = 204)	Vertais- suhde- ongelmat: ka (sd) (n = 204)	Prososiaa- lisuus: ka (sd) (n = 208)	Vaikeuksien yhteis- pistemäärä: ka (sd) (n = 167)
Suomessa						
syntyneet (n = 176)	2.39 (2.09)	2.55 (1.87)	3.05 (1.86)	2.03 (1.68)	7.50 (2.08)	9.90 (5.27)
Somaliassa						
syntyneet (n = 27)	2.42 (2.09)	2.60 (2.37)	2.36 (1.65)	2.40 (1.54)	8.11 (1.85)	8.67 (5.27)
muut (n = 44)	3.97 (2.17)	3.71 (2.37)	2.87 (1.50)	3.48 (1.86)	7.72 (1.75)	13.81 (5.05)

Somalialaistaustaisten nuorten keskimääräistä vähäisemmät emotionaaliset ongelmat näkyivät myös vanhempien syntymämaiden perusteella tehdyssä keskiarvovertailussa. Verrattaessa niitä nuoria, joiden molemmat vanhemmat olivat syntyneet Somaliassa, muihin nuoriin todettiin, että edellisillä oli tilastollisesti merkitsevästi vähemmän emotionaalisia ongelmia (emotionaaliset ongelmat nuorilla, joiden molemmat vanhemmat olivat somalialaissyntyisiä: ka = 2.35, sd = 2.08; emotionaaliset ongelmat muilla nuorilla: ka = 3.01, sd = 2.30; eron merkitsevyys: U = 4061.50, p = .039*) ja myös heidän vaikeuksien yhteispistemääränsä oli pienempi (vaikeuksien yhteispistemäärä nuorilla, joiden molemmat vanhemmat olivat somalialaissyntyisiä: ka = 9.51, sd = 5.26; vaikeuksien yhteispistemäärä muilla nuorilla: ka = 11.07, sd = 5.41; eron merkitsevyys: U = 2676.00, p = .019*). Muissa SDQ-osaskaaloissa ei esiintynyt ryhmien välisiä merkitseviä keskiarvoeroja (U = 4357.00–4776.00, p = .054–.219).

Myös nuoren sukupuoli oli tilastollisesti merkitsevässä yhteydessä hänen psykologiseen hyvinvointiinsa siten, että pojat raportoivat tyttöjä enemmän käyttäytymis- ja vertaissuhdeongelmia sekä toisaalta vähemmän prososiaalisuutta (ks. taulukot 10 ja 11).

TAULUKKO 10. Poikien ja tyttöjen SDQ-skaalojen keskiarvot ja -hajonnat

	Emotionaaliset ongelmat: ka (sd) (n = 200)	Käyttäytymis- ongelmat: ka (sd) (n = 205)	Ylivilkkaus: ka (sd) (n = 204)	Vertaissuhde- ongelmat: ka (sd) (n = 204)	Prosošiaa- lisuus: ka (sd) (n = 208)	Vaikeuksien yhteispistemäärä: ka (sd) (n = 167)
Tytöt (n = 121)	2.60 (2.21)	2.35 (1.80)	3.05 (1.84)	1.92 (1.60)	7.86 (2.61)	9.66 (5.33)
Pojat (n = 116)	2.65 (2.14)	3.08 (2.23)	2.87 (1.75)	2.65 (1.88)	7.38 (1.93)	10.65 (5.28)

TAULUKKO 11. Nuoren sukupuoli ja hänen psykologinen hyvinvointinsa

	(1)		(2)		Mann- Whitney U	Wilcoxon W	Z	p (2- suunt.)
	Mean Rank	Sum of Ranks	Mean Rank	Sum of Ranks				
Emotionaaliset ongelmat (n = 200)	95.29	9910.50	97.93	8617.50	4450.50	9910.50	-0.33	.740
Käyttäytymisongelmat (n = 205)	90.79	9260.50	107.82	10242.50	4007.50	9260.50	-2.13	.033*
Ylivilkkaus (n = 204)	102.00	10506.00	96.79	9195.00	4635.00	9195.00	-.65	.516
Vertaissuhdeongelmat (n = 204)	88.25	9001.00	110.55	10502.00	3748.00	9001.00	-2.79	.005*
Prososiaalisuus (n = 208)	108.74	11526.50	91.21	8573.50	4108.50	8573.50	-2.17	.030*
Vaikeuksien yhteispiste- määrä (n = 167)	76.69	6672.00	87.08	6531.00	2844.00	6672.00	-1.41	.159

4. POHDINTA

Tutkimuksen tarkoituksena oli kartoittaa Suomessa asuvien nuorten muslimi-maahanmuuttajien kansallista ja uskonnollista identiteettiä – toisin sanoen sitä, missä määrin nuoret muslimit kokevat olevansa suomalaisia ja missä määrin osa islamilaista uskonyhteisöä. Samalla selvitettiin nuorten yleistä psyykkistä hyvinvointia sekä sen yhteyttä identiteetteihin ja muihin tarkasteltuihin muuttujiin.

Tutkittujen nuorten todettiin identifioituvan voimakkaasti islamiin, ja valtaosa tutkittavista kokikin itsensä enemmän muslimiksi kuin suomalaisiksi. Uskonnollisen ja kansallisen identiteetin todettiin korreloivan negatiivisesti siten, että keskimääräistä voimakkaampi muslimi-identiteetti oli yhteydessä keskimääräistä heikompaan suomalaisidentiteettiin ja päinvastoin.

Uskonnollisen ja kansallisen identiteetin negatiiviselle korrelaatiolle voi olla monia mahdollisia selityksiä. Etenkin varhaisemmassa tutkimuksessa oletettiin, että akkulturaatio on yksisuuntainen prosessi, jonka myötä maahanmuuttaja vähitellen sopeutuu valtaväestöön (Berry ym., 2006; Phinney 1990). Näkemyksen mukaan maahanmuuttajan lisääntyvä identifioituminen tulomaansa yhteiskuntaan johtaa hänen etnisen identiteettinsä vähittäiseen heikkenemiseen. Hypoteesi ei vaikuta tämän tutkimuksen valossa todennäköiseltä, sillä sekä kansallinen että uskonnollinen identiteetti korreloivat positiivisesti Suomen ulkopuolella syntyneen nuoren maahantuloian kanssa: mitä vanhempana nuori oli tullut Suomeen, sitä todennäköisemmin hänellä oli sekä vahva kansallinen että vahva uskonnollinen identiteetti.

Negatiivista korrelaatiota voitaisiin selittää myös esimerkiksi erilaisien identiteettien kompensoivalla vaikutuksella; nuori saattaa esimerkiksi turvautua enemmän uskontoonsa, jos hän kokee jäävänsä ympäröivän yhteiskunnan ulkopuolelle. Nuorten tätä tutkimusta varten kirjoittamien kirjeiden (kyselylomakkeen tehtävä 3) tutkimus saattaisi auttaa selvittämään uskonnollisen ja kansallisen identiteetin kehittymiseen vaikuttavia tekijöitä.

On myös mahdollista, että kansallisen ja uskonnollisen identiteetin negatiivinen korrelaatio on seurausta jonkin kolmannen muuttujan vaikutuksesta. Esimerkiksi tietynlainen kulttuuri- ja kotitausta saattaa olla yhteydessä sekä määrätynlaiseen uskonnolliseen identiteettiin että määrätynlaiseen kansalliseen identiteettiin. Tässä tutkimuksessa tarkastelluista muuttujista vanhempien syntymämaat olivat yhteydessä sekä nuoren kansalliseen että uskonnolliseen identiteettiin. Niillä nuorilla, joiden molemmat vanhemmat olivat syntyneet Somaliassa, oli muihin nuoriin verrattuna keskimääräistä voimakkaampi uskonnollinen identiteetti. Somalialaistaustaisten perheiden kotikulttuurin ja uskonnollisen kasvatuk-

sen tutkiminen voikin auttaa ymmärtämään niitä tekijöitä, jotka tukevat nuoren uskonnollisen identiteetin kehittymistä.

Nuoren keskimääräistä voimakkaampaan kansalliseen identiteettiin oli puolestaan yhteydessä se, jos toinen hänen vanhemmistaan oli syntynyt Suomessa. Suomalaissyntyisen vanhemman kautta nuorella on ehkä keskimääräistä voimakkaampi yhteys suomen kieleen ja kulttuuriin, mikä tukee vahvemman suomalaisidentiteetin rakentumista. Mielenkiintoista kyllä, toisen vanhemman suomalaissyntyisyys oli yhteydessä myös keskimääräistä heikompaan uskonnolliseen identiteettiin. Keskiarvoero ryhmien välillä ei ollut suuren suuri, mutta kuitenkin tilastollisesti merkitsevä.

Kansallisen tai uskonnollisen identiteetin ei todettu olevan lineaarisessa yhteydessä psykologiseen hyvinvointiin. Identiteettimuuttujien ja psykologisen hyvinvoinnin mittarina käytetyn Vahvuuksien ja Vaikeuksien Kyselylomakkeen (SDQ-Fin) osaskaalojen välillä ei todettu tilastollisesti merkitsevää korrelaatiota. Tämä ei kuitenkaan sulje pois ei-lineaarista yhteyttä tai muuttujien yhteisvaikutusta. Esimerkiksi voimakas identiteetti yhdellä sosiaalisen elämän alueella voi mahdollisesti paikata heikkoa identifioitumista muualla. Kohdassa 1.1.2. mainitut Phinneyn ym. (2001) tutkimukset tukevat hypoteesia erilaisten kollektiivisten identiteettien yhteisvaikutuksesta hyvinvointiin. Phinney ym. (2001) toteavat, että kansallisen ja etnisen identifioitumisen perusteella muodostetun neljän identiteetikategorian ja psykologisen hyvinvoinnin välillä on tilastollisesti merkitsevä yhteys. Koska tämän tutkimuksen aineistoa ei voitu jakaa klustereihin, ei tällaista vertailua voitu tehdä Suomessa asuvien nuorten muslimimaahanmuuttajien kansallisen ja uskonnollisen identiteetin osalta.

Psykologiseen hyvinvointiin yhteydessä olevia muuttujia olivat kansallisen ja uskonnollisen identiteetin sijasta nuoren sukupuoli ja hänen syntymämaansa. Suomessa ja Somaliassa syntyneet nuoret saivat muihin nuoriin verrattuna keskimäärin pienempiä pistemääriä emotionaalisia ongelmia, käyttäytymisongelmia ja vertaissuhdeongelmia mittaavilla SDQ:n osaskaaloilla. Suomessa ja Somaliassa syntyneiden nuorten keskimääräinen psykologinen hyvinvointi erosi

tilastollisesti merkitsevästi muualla syntyneiden nuorten hyvinvoinnista, mutta ei toisistaan.

Tulos on sikäli yllättävä, että somalialaiset ovat maahanmuuttajaryhmä, johon Suomessa suhtaudutaan erityisen kielteisesti ja joka on joutunut kohtaamaan eniten syrjintää (Tiilikainen, 2004). Koetun rasismien on puolestaan todettu olevan yhteydessä voimakkaampaan psykologiseen oireiluun (Paradies, 2006). Myöhemmissä tutkimuksissa olisikin syytä selvittää, millaiset tekijät tukevat Somaliassa syntyneiden nuorten keskimääräistä parempaa psykologista hyvinvointia. Yksi mahdollinen selitys on somalialaistaustaisten nuorten suuri määrä Suomessa: kun samassa koulussa tai luokassa on useampia nuoria, joilla on yhteinen etninen tai kulttuurinen tausta, voivat he muodostaa keskinäistä tukea antavan viiteryhmän⁸. Muita mahdollisia voimavaratekijöitä voitaisiin tulevaisuudessa kartoittaa esimerkiksi somalialaissyntyisten nuorten tekemien kirjoitustehtävien (lomakkeen tehtävä 3) laadullisella analyysillä.

On kuitenkin syytä muistaa, että erilaiset kulttuuriset normit saattavat vaikuttaa kyselylomakkeeseen annettuihin vastauksiin. On esimerkiksi kulttuureita, joiden piirissä negatiivisten tunteiden ilmaisua pidetään epäsuotavana (ks. esim. Shiraev & Levy, 2004). Tällaiset kulttuuriset käytännöt saattaisivat vaikuttaa systemaattisesti esimerkiksi saman kulttuurisen taustan jakavien nuorten antamiin SDQ-vastauksiin.

Otoksen SDQ-pistemäärien keskiarvot poikkesivat jonkin verran Merja Koskelaisen (2008) väitöskirjatyötään varten tutkimien suomalaisnuorten keskiarvoista. Keskiarvoerojen tilastollista merkitsevyyttä ei kuitenkaan voitu tilastollisesti testata, koska SDQ-pistemäärät eivät tässä tutkimuksessa olleet normaalisti jakautuneita ja koska aineisto luokiteltiin eri tavalla kuin Koskelaisen tutkimuksessa. Asiaa on kuitenkin syytä selvittää, ja jos maahanmuuttajataustaisten musliminuorten psykologinen hyvinvointi poikkeaa muiden suomalaisnuorten hyvinvoinnista, on tärkeää tutkia tähän yhteydessä olevia tekijöitä.

⁸ Tutkimuskirjallisuus sisältää esimerkkejä vähemmistöistä, jotka ovat reagoineet ympäristön negatiivisiin asenteisiin defensiivisesti, niin että ympäristön kielteinen suhtautuminen on lisännyt omaa yhteisöä kohtaan tunnettua arvostusta (ks. esim. Segall, Dasen, Berry & Poortinga, 1990).

Tulevissa tutkimuksissa olisi myös aiheellista tehdä tarkempaa erotte-
lua islamin eri muotojen välillä. Islam on saanut hyvin erilaisia muotoja eri kult-
tuureissa, joissa sitä harjoitetaan. Yleisen islamilaisen identiteetin lisäksi olisikin
tärkeää tarkastella myös erilaisia kulttuurisidonnaisia muslimi-identiteettejä; mil-
lainen on syyrialaistaustaisen muslimin identiteetti? Entä marokkolaistaustaisen?
Tässä tutkimuksessa on erilaisista islamilaisen maailman kulttuureista huomioitu
ainoastaan somalialainen kulttuuri, koska muista mahdollisista kulttuuritaustoista
ei ollut tarpeeksi tutkittavia tilastollisia vertailuja varten. Kuitenkin jo somalialais-
taustaisten nuorten uskonnollisen identiteetin todettiin eroavan muiden musli-
minuorten identiteetistä. Jatkossa olisikin syytä eritellä tarkemmin erilaisia islami-
laisen uskonnollisen identiteetin muotoja.

Aineisto tutkimukseen kerättiin Helsingin peruskoulun islamin ope-
tuksen tunneilta, ja se edustanee hyvin pääkaupunkiseudun 11-16 -vuotiaita mus-
limimaahanmuuttajia. Suomen maahanmuuttajataustainen väestö ei kuitenkaan
ole jakautunut tasaisesti, ja muualla Suomessa toteutettu tutkimus saattaisi tuottaa
erilaisia tuloksia. Paikkakuntakohtainen tarkastelu voisikin tuoda lisää valoa sii-
hen, kuinka esimerkiksi elinkeinorakenne, maahanmuuttajataustaisen väestön
suhteellinen osuus ja paikkakuntakohtaiset hallinnolliset käytännöt vaikuttavat
maahanmuuttajanuorten kotoutumiseen ja identiteettikehitykseen.

Kansallisten tarkastelujen lisäksi olisi aiheellista tehdä aiheesta myös
ylikansallisia tutkimuksia. Lisääntyvä globalisaatio ja monikulttuuristuminen on
eri maissa otettu vastaan eri tavoin ja ne ovat myös johtaneet erilaisiin yhteiskun-
nallisiin käytänteisiin. Kuten erilaiset ekologiset kehitysteoriat (ks. esim. Bronfen-
brenner, 1979) osoittavat, yhteiskunnallisilla ilmiöillä on seurauksia, jotka heijas-
tavat kehittyvien lasten yksilöpsykologiaan. Onkin syytä olettaa, että erilaiset so-
siokulttuuriset käytännöt ohjaavat yksilöllisiä kehityskulkuja erilaisiin suuntiin.
Tämän ovat todenneet muun muassa Phinney ym. (2001) laajassa tutkimukses-
saan, johon osallistui maahanmuuttajanuoria Suomesta ja kolmesta muusta maas-
ta. Maiden välillä todettiin olevan eroja siinä, millainen kansallinen ja uskonnolli-
nen identiteetti maahanmuuttajanuorille kehittyy. Tutkijoiden mukaan todetut
erot heijastelivat kunkin valtion maahanmuuttopoliittisia linjauksia.

Tässä työssä on tarkasteltu maahanmuuttajalasten yksilöpsykologiaa heitä koskevien yhteiskunnallisten instituutioiden sijasta. Yksilöpsykologinen painotus ei kuitenkaan tarkoita, että lapset itse pitäisi nähdä mahdollisten akkulturaatiovaikeuksiensa syypäinä, haluttomina tai kyvyttöminä sopeutumaan. Esimerkiksi Shiraev ja Levy (2004) esittävät, että epätasa-arvo ja syrjintä selittävät suuren osan psykologisista eroista enemmistön ja etnisten tai kulttuuristen vähemmistöjen välillä. Onkin tärkeää pohtia sitä, kuinka valmis suomalainen yhteiskunta on vastaanottamaan musliminuoria ja tukemaan heidän sopeutumistaan. Yhteiskuntaan identifioituminen ei voi toteutua yhteiskunnassa, joka ei salli sitä.

LÄHTEET

- Ahtiainen-Butt, P. (2004). *Islam generation in between - muslimityttöjen elämässä. Tapaustutkimus Suomen somali- ja kosovolaistyttöjen islamilaisesta kotikasvatuksesta ja muslimi-identiteetistä*. Helsinki: Helsingin yliopisto, Uskontotieteen pro gradu -tutkielma.
- Ajrouch, K. J., & Kusow, A. M. (2007). Racial and religious contexts. Situational identities among Lebanese and Somali Muslim immigrants. *Ethnic and Racial Studies*, 30(1), 72–94.
- Arnal, W. E. (2000). Definition. Teoksessa W. Braun & R. T. McCutcheon (toim.), *Guide to the study of religion* (s. 21–34). London: Cassell.
- Ashmore, R. D., Deaux, K., & McLaughlin-Volpe, T. (2004). An Organizing Framework for Collective Identity. Articulation and Significance of Multidimensionality. *Psychological Bulletin*, 130(1), 80–114.
- Bergmann, S. (2003). *God in Context. A Survey of Contextual Theology*. Aldershot: Ashgate.
- Berry, J. W., Phinney, J. S., Sam, D. L., & Vedder, P. (2006). Immigrant Youth. Acculturation, Identity, and Adaptation. *Applied Psychology: An International Review*, 55(3), 303–332.
- Bosma, A. H. (1985). *Identity development in adolescence. Coping with commitments*. Groningen: Rijksuniversiteit te Groningen.
- Bronfenbrenner, U. (1979). *The Ecology of Human Development. Experiments by Nature and Design*. Cambridge: Harvard University Press.

- Cadge, W., & Davidman, L. (2006). Ascription, Choice, and the Construction of Religious Identities in the Contemporary United States. *Journal for the Scientific Study of Religion*, 45(1), 23–38.
- Cesari, J. (2007). Muslim identities in Europe. The snare of exceptionalism. Teoksessa A. Al-Azmeh & E. Fokas (toim.), *Islam in Europe. Diversity, identity and influence* (s. 49–67). Cambridge: Cambridge University Press.
- Erikson, E. H. (1968). *Identity. Youth and crisis*. New York: W.W. Norton.
- Gim Chung, R. H., Kim, B. S. K., & Abreu, J. M. (2004). Asian American Multidimensional Acculturation Scale. Development, Factor Analysis, Reliability, and Validity. *Cultural Diversity and Ethnic Minority Psychology*, 10(1), 66–80.
- González, M., Coenders, G., & Casas, F. (2008). Using Non-linear Models for a Complexity Approach to Psychological Well-being. *Quality & Quantity*, 42, 1–21.
- Hall, S. (1999). *Identiteetti*. Tampere: Vastapaino.
- Hautaniemi, P. (2001). Etnisyys ja kulttuuri. Teoksessa A. Forsander, E. Ekholm, P. Hautaniemi, A. Ali, A. Alitolppa-Niitamo, E. Kyntäjä & N. Quoc Cuong, *Monietnisyys, yhteiskunta ja työ* (s. 11–30). Helsinki: Palmenia-kustannus.
- Hjärpe, J. (1992). *Islam. Oppi ja elämäntapa*. Helsinki: Gaudeamus.
- Huddy, L., & Khatib, N. (2007). American Patriotism, National Identity, and Political Involvement. *American Journal of Political Science*, 51 (1), 63–77.
- Joseph, J. E. (2004). *Language and identity. National, ethnic, religious*. Houndmills: Palgrave Macmillan.
- Ketner, S. L., Buitelaar, M. W., & Bosma, H. A. (2004). Identity Strategies Among Adolescent Girls of Moroccan Descent in the Netherlands. *Identity. An International Journal of Theory and Research*, 4(2), 145–169.
- Koskelainen, M. (2008). *The Strengths and Difficulties Questionnaire (SDQ-Fin) among Finnish children and adolescents*. Turku: Turun yliopisto, Lastenpsykiatrian väitöskirja.
- Lehtinen, I. (2007a). Islam, opettajat ja islamin oppimateriaali. Teoksessa T. Sakaranaho & A. Jamisto (toim.), *Monikulttuurisuus ja uudistuva katsomusaineiden opetus* (s. 232–238). Helsinki : Helsingin yliopisto, Uskontotieteen laitos.
- Lehtinen, I. (2007b). Miten viranomaiset huomioivat muslimit? - Ohjeet ja käytäntö ihmisoikeusnäkökulmasta. *Uskonnontutkija – Religionsforskaren*, 1, 1–64.

- Liebkind, K. (2000). Kun kulttuurit kohtaavat. Teoksessa K. Liebkind (toim.), *Monikulttuurinen Suomi. Etniset suhteet tutkimuksen valossa* (s. 13–27). Helsinki: Gaudeamus.
- Liebkind, K. (1998). Etnisten ryhmien identiteettineuvottelut. Teoksessa A. R. Lahikainen & A.-M. Pirttilä-Backman (toim.), *Sosiaalinen vuorovaikutus. Rauni Myllyniemen juhlakirja* (s. 100–119). Helsinki: Otava.
- Marcia, J. E. (1980). Identity in Adolescence. Teoksessa J. Adelson (toim.), *Handbook of adolescent psychology* (s. 159–187). New York: Wiley.
- Martikainen, T. (2008). Mitä poliisiin tulisi tietää islamista? Teoksessa A. Tanner (toim.), *Poliisi ja maahanmuuttajat. Kohti kotoutumista edistävää vuorovaikutusta* (s. 142–155). Tampere: Poliisiammattikorkeakoulu.
- Maynard, M. J., & Harding, S. (2010). Ethnic differences in psychological well-being in adolescence in the context of time spent in family activities. *Social Psychiatry & Psychiatric Epidemiology*, 45(1), 115–123.
- Maynard, M. J., Harding, S., & Minnis, H. (2007). Psychological well-being in Black Caribbean, Black African, and White adolescents in the UK Medical Research Council DASH study. *Social Psychiatry & Psychiatric Epidemiology*, 42(9), 759–769.
- Moallin, M. (2005). Islam ja perhe. Teoksessa A. Alitolppa-Niitamo, I. Söderling & S. Fågel (toim.), *Olemme muuttaneet. Näkökulmia maahanmuuttoon, perheiden kotoutumiseen ja ammatillisen työn käytäntöihin* (s. 96–106). Helsinki: Väestöliitto.
- Nurmi, J.-E., Ahonen, T., Lyytinen, H., Lyytinen, P., Pulkkinen, L., & Ruoppila, I. (2006). *Ihmisen psykologinen kehitys*. Porvoo/Helsinki: WSOY.
- Paradies, Y. (2006). A Systematic Review of Empirical Research on Self-reported Racism and Health. *International Journal of Epidemiology*, 35, 888–901.
- Park, J. Z., & Ecklund, E. H. (2007). Negotiating Continuity. Family and Religious Socialization for Second-Generation Asian Americans. *The Sociological Quarterly*, 48, 93–118.
- Parker, M. S. (1985). Identity and the Development of Religious Thinking. Teoksessa A. S. Waterman (toim.), *Identity in Adolescence. Processes and Contents* (s. 43–60). San Francisco: Jossey-Bass.
- Peek, L. (2005). Becoming Muslim. The Development of a Religious Identity. *Sociology of Religion*, 66(3), 215–242.

Phinney, J. S. (1992). The Multigroup Ethnic Identity Measure. A New Scale for Use with Adolescents and Young Adults from Diverse Groups. *Journal of Adolescent Research*, 7, 156–176.

Phinney, J. S. (1990). Ethnic Identity in Adolescents and Adults. Review of Research. *Psychological Bulletin*, 108(3), 499–514.

Phinney, J. S., Horenczyk, G., Liebkind, K., & Vedder, P. (2001). Ethnic Identity, Immigration, and Well-Being. An Interactional Perspective. *Journal of Social Issues*, 57(3), 493–510.

Qin, D. B. (2008). Doing Well vs. Feeling Well: Understanding Family Dynamics and the Psychological Adjustment of Chinese Immigrant Adolescents. *Journal of Youth & Adolescence*, 37(1), 22–35.

Rivas-Drake, D., Hughes, D., & Way, N. (2008). A Closer Look at Peer Discrimination, Ethnic Identity, and Psychological Well-being Among Urban Chinese American Sixth Graders. *Journal of Youth & Adolescence*, 37(1), 12–21.

Sakaranaho, T. (2004). Muslimit Euroopassa. Teoksessa K. Hyry & J. Pentikäinen (toim.), *Uskonnot maailmassa*, 5. painos (s. 215–232). Helsinki: WSOY.

Salo, S. (2006). *Vanhempien parisuhdeongelmien yhteys lasten käyttäytymisongelmiin ja psyykkiseen oireiluun*. Jyväskylä: Jyväskylän yliopisto, Psykologian ammatillinen lisensiaatintutkimus.

Segall, M. H., Dasen, P. R., Berry, J. W., & Poortinga, Y. H. (1990). *Human Behavior in Global Perspective. An Introduction to Cross-Cultural Psychology*. New York: Pergamon Press.

Shiraev, E., & Levy, D. (2004). *Cross-Cultural Psychology. Critical Thinking and Contemporary Applications*. Boston: Pearson.

Tiilikainen, M. (2004). Somalialaiset muslimit Suomessa. Teoksessa K. Kouros & S. Villa (toim.), *Ihmisoikeudet ja islam*. Helsinki: Like.

Tiilikainen, M. (2003). *Arjen islam. Somalinaisten elämää Suomessa*. Tampere: Vastapaino.

Waterman, A. S. (1985). Identity in the Context of Adolescent Psychology. Teoksessa A. S. Waterman (toim.), *Identity in Adolescence. Processes and Contents* (s. 5–24). San Francisco: Jossey-Bass.

WHO (2006). Constitution of the World Health Organization [verkkodokumentti] [viitattu 11.5.2010] Saatavissa: http://www.who.int/governance/eb/who_constitution_en.pdf

Yip, T., Kiang, L., & Fuligni, A. J. (2008). Multiple social identities and reactivity to daily stress among ethnically diverse young adults. *Journal of Research in Personality*, 42, 1160-1172.

LIITTEET

Liite 1. Tutkimusta varten laaditut lomakkeet

Kysely

Saat kohta vastattavaksesi kysymyksiä, joilla haluan selvittää, miltä tuntuu olla islamilainen nuori Suomessa.

Vastaaminen on ehdottoman luottamuksellista. Vastauksiasi käytetään vain tutkimustarkoituksiin eikä kukaan ulkopuolinen pääse lukemaan niitä. Kaikkien tutkimukseen osallistuneiden henkilöllisyys pysyy salassa.

Kiitos osallistumisestasi!

- Ikä: _____ vuotta
- Sukupuoli (ympyröi oikea): Mies Nainen
- Asuinpaikka: _____
- Oletko syntynyt Suomessa? Kyllä ___ Ei ___
 - jos vastasit ”ei”, missä maassa olet syntynyt? _____
 - jos vastasit ”ei”, kuinka vanha olit, kun tulit Suomeen? _____ vuotta
- Onko isäsi syntynyt Suomessa? Kyllä ___ Ei ___
 - jos vastasit ”ei”, missä maassa isäsi on syntynyt? _____
- Onko äitisi syntynyt Suomessa? Kyllä ___ Ei ___
 - jos vastasit ”ei”, missä maassa äitisi on syntynyt? _____

Tehtävä 1.

Ohje: Lue alla olevat väitteet yksi kerrallaan. Kun olet lukenut väitteen, mieti, kuinka hyvin se mielestäsi sopii kuvaamaan juuri sinua. Valitse sitten se vaihtoehto väliltä 1–4, joka parhaiten sopii kuvaamaan sinua:

1 = Täysin eri mieltä

2 = Osittain eri mieltä

3 = Osittain samaa mieltä

4 = Täysin samaa mieltä

Pyydän, että vastaat huolellisesti jokaiseen kohtaan. Kysymyksiin ei ole oikeita tai väärä vastauksia. **Valitse se vastausvaihtoehto, jonka itse koet kuvaavan sinua parhaiten.** Valitse kussakin kohdassa vain yksi vaihtoehto.

	Täysin eri mieltä	Osittain eri mieltä	Osittain samaa mieltä	Täysin samaa mieltä
1. Olen iloinen siitä, että olen muslimi.	1	2	3	4
2. Olen ylpeä siitä, että olen muslimi.	1	2	3	4
3. Puhun yleensä ”meistä suomalaisista” (enkä ”niistä suomalaisista”).	1	2	3	4
4. Olen mielestäni tyypillinen musliminuori.	1	2	3	4
5. Loukkaannun, jos muslimeista puhutaan pahaa.	1	2	3	4
6. Olen iloinen siitä, että olen suomalainen.	1	2	3	4
7. Olen ylpeä siitä, että olen suomalainen.	1	2	3	4
8. Puhun yleensä ”meistä muslimeista” (enkä ”niistä muslimeista”).	1	2	3	4
9. Olen mielestäni tyypillinen suomalaisnuori.	1	2	3	4
10. Loukkaannun, jos suomalaisista puhutaan pahaa.	1	2	3	4

Tehtävä 2.

Ohje: Alla on neljä viivaa. Ensimmäinen kuvaa sitä, kuinka paljon koet olevasi muslimi. Merkitse rasti (X) sille kohdalle viivaa, joka omasta mielestäsi parhaiten kuvaa juuri sinua. Jos tunnet olevasi täysin muslimi, merkitse rasti viivan oikeaan päähän. Jos et koe olevasi ollenkaan muslimi, merkitse rasti viivan vasempaan päähän. Jos koet olevasi jotain siltä väliltä, merkitse rasti sopivaan kohtaan viivalle.

Muista: tässäkin tehtävässä ei ole oikeita eikä väriä vastauksia! Merkitse rasti sille kohdalle viivaa, jonka itse koet parhaiten kuvaavan itseäsi!

1. Kuinka paljon koet olevasi muslimi?

En ole ollen-	-----	Olen täysin /
kaan musli-	-----	kokonaan
mi		muslimi

Toinen viiva kuvaa sitä, kuinka paljon koet olevasi suomalainen. Merkitse rasti (X) sille kohdalle viivaa, joka omasta mielestäsi parhaiten kuvaa sinua. Jos tunnet olevasi täysin suomalainen, merkitse rasti viivan oikeaan päähän. Jos et koe olevasi ollenkaan suomalainen, merkitse rasti viivan vasempaan päähän. Jos koet olevasi jotain siltä väliltä, merkitse rasti sopivaan kohtaan viivalle.

2. Kuinka paljon koet olevasi suomalainen?

En ole ollen-	-----	Olen täysin /
kaan suoma-	-----	kokonaan
lainen		suomalainen

Kolmas viiva kuvaa sitä, kuinka tärkeänä pidät sitä, että olet suomalainen. Jos suomalaisuus on sinulle erittäin tärkeää, merkitse rasti viivan oikeaan päähän. Jos suomalaisuus ei ole sinulle ollenkaan tärkeää, merkitse rasti viivan vasempaan päähän. Jos koet olevasi jotain siltä väliltä, merkitse rasti sopivaan kohtaan viivalle.

3. Kuinka tärkeää sinulle on, että olet suomalainen?

Suomalaisuus ei ole minulle ollenkaan tärkeää	-----	Suomalaisuus on minulle erittäin tärkeää
--	-------	---

Viimeinen viiva kuvaa sitä, kuinka tärkeänä pidät sitä, että olet muslimi. Jos islam on sinulle erittäin tärkeää, merkitse rasti viivan oikeaan päähän. Jos islam ei ole sinulle ollenkaan tärkeää, merkitse rasti viivan vasempaan päähän. Jos koet olevasi jotain siltä väliltä, merkitse rasti sopivaan kohtaan viivalle.

3. Kuinka tärkeää sinulle on, että olet muslimi?

Islam ei ole minulle ol- lenkaan tärkeää	-----	Islam on mi- nulle erittäin tärkeää
---	-------	--

Tehtävä 4.

Lopuksi vielä viimeinen tehtävä... Lue alla olevat väitteet yksi kerrallaan. Kun olet lue-
nut väitteen, mieti, kuinka hyvin se mielestäsi sopii kuvaamaan juuri sinua. Valitse sitten
se vaihtoehto väliltä 1–4, joka parhaiten sopii kuvaamaan sinua.

1 = Täysin eri mieltä

2 = Osittain eri mieltä

3 = Osittain samaa mieltä

4 = Täysin samaa mieltä

	Täysin eri mieltä	Osittain eri mieltä	Osittain samaa mieltä	Täysin samaa mieltä
Tähän kyselyyn vastaaminen oli helppoa.	1	2	3	4
Minun oli vaikea ymmärtää kaikkia kysymyksiä.	1	2	3	4
Puhun yleensä ystävieni kanssa suomea.	1	2	3	4
Puhun yleensä perheenjäsenteni kanssa suomea.	1	2	3	4

Paljon kiitoksia vastauksistasi!